

חדות דוד

לכבוד שמחת נישואין של נכדי היקר הב' החתן מנחם מענדל מייזליש נ"י

בעזה"ש"ת

השכינה והאבות באים להחופה

שבע מעלות שישנן בנשיאת אשה

הטור בשו"ע [אה"ע סי' א'] כתב וז"ל: יתברך שמו של הקב"ה שהוא חפץ בטוב בריותיו שידע שאין טוב לאדם להיות לבדו ועל כן עשה לו עזר כנגדו, ועוד כי כוונת הבריהא באדם כדי לפרות ולרבות וזה אי אפשר בלא העזר ועל כן צוהו לדבק בעזר שעשה לו לכך חייב כל אדם לישא אשה כדי לפרות ולרבות שכל מי שאינו עוסק בפריה ורביה כאילו שופך דמים דכתיב שופך דם האדם וסמך ליה ואתם פרו ורבו וכאילו ממעט הדמות דכתיב כי בצלם אלקים עשה את האדם ואתם פרו ורבו וגורם לשכינה שתסתלק מישראל וכל מי ששרוי בלא אשה שרוי בלא טובה בלא ברכה בלא דירה בלא תורה בלא חומה בלא שלום, ואמר ר"א כל מי שאין לו אשה אינו אדם וכיון שנשא אשה עונותיו מתפקקים [נסתמין] שנאמר מצא אשה מצא טוב ויפק רצון מיי, ומצוה גדולה היא עד מאד שאין מוכרים ס"ת אלא כדי ללמוד תורה ולישא אשה.

וכתב הב"ח [שם] וז"ל: איכא למידק לאיזה צורך הקדים השבח הלו בתחלת חיבורו זה שאין זה מענין החיבור כי לא בא כי אם לפסוק הוראה והוה ליה להתחיל חייב אדם לישא אשה וכו', ונראה דלפי שנמצאים מקצת בני אדם מעלים בדעתם המשובשת כיון שלטובתי עשה לי את העזר כמ"ש (בראשית ב יח) לא טוב היות האדם לבדו אעשה לו עזר כנגדו הנה אין אני חפץ בטובה זו ואי איפשי בה כי לדעתו יותר טובה היא לו כשישיב בלא אשה וממציא לו עזר ברע ואח אשר נפשו קשורה בנפשו ועל כן להוציא טעות זה מן הלב אמר יתברך שמו של הקב"ה וכו' שידע שאין טוב וכו' כי הוא יתברך היודע מה שהוא העזר לא כמחשבת לבו של האדם הטועה בדעתו להמציא לו עזר לרצונו.

בגמרא [יבמות סב:] מביאה את דברי האמוראים המדברים שבע מעלות שישנן בנשיאת אשה, אמר רבי תנחום א"ר חנינאי כל אדם שאין לו אשה שרוי בלא שמחה, בלא ברכה, בלא טובה, בלא שמחה דכתיב [דברים יד כו] ושמחת אתה וביתך, [וביתו זוהי אשתו] ופירוש הפסוק, 'ושמחת' אימתי 'ושמחת', כשיהיה 'אתה וביתך'.

שרוי בלא שמחה וכו'. פי' כל שמחה הוא מפני השלימות, כי כאשר אחד בשלימות אז בא השמחה, ואין אדם בשלימות כאשר אין לו אשה ולכך שרוי בלא שמחה.

מהר"ל

שרוי בלא ברכה דכתיב [יחזקאל מד ז'] להניח ברכה אל ביתך, ורואים שאת הברכה מקבל מי שיש לו 'בית' דהיינו אשה, שהרי ביתו זוהי אשתו.

ואמר שהוא שרוי בלא ברכה, כי ע"י האשה יש קבלת ברכה [כי הברכה] צריך קבלה והאשה מוכנת היא אל הקבלה, אע"ג [כי שם זכר במספרו] ברכה היינו שהזכר בעצמו ברכה ומ"מ צריך אל מקבל הברכה, וזה בודאי על ידי אשה שהיא מקבלת הברכה, וזה שאמר (יחזקאל מ"ד) להניח ברכה אל תוך ביתך כלומר שאל ברכה צריך קבלה (ואמר להניח ברכה אל ביתך), וכאשר אין אשה אין כאן קבלת ברכה והבן זה היטב. מהר"ל

שרוי בלא טובה, דכתיב, לא טוב היות האדם לבדו, ומפורש בפסוק שהטובה היא רק אם נשוי אשה.

ואמר בלא טובה כי המחלוקת לא נאמרו בה כי טוב, אבל האחדות והחבור הוא הטוב בעצמו ודבר זה יש להבין מן מה שהחלוק שהיה ביום השני כאשר נברא העולם לא נאמר בו כי טוב, ממילא הזכר ונקיבה דכתיב והיו לבשר אחד הוא הטוב.

עוד לימודים בדבר זה: במערבא אמרי אדם שאין לו אשה שרוי הוא בלא תורה, וגם בלא חומה מגינה, בלא תורה, דכתיב [איוב ה כב] 'האם אין עזרתי בי וְתִשָּׂיָה נִדְחָה מִקִּנְיָ לְשׁוֹן תִּימָא, האם אין אשתי עמי, האם התורה א"כ נדחה ממני, כלומר, שצריך להתעסק בצרכי ביתו שבדרך כלל האשה היתה מתעסקת בו, העיסוק בדברים אלה מפריע לעיסוקו בתורה וגורם לתלמודו להשתכח, רש"י.

ואמר בלא תורה שהרי התורה נקראת אשה, שנאמר (קהלת ט') ראה חיים עם האשה ומפני כך כאשר יש לו אשה נמשך אחר זה התורה שדומה כאשה. ועוד, כי על ידי האשה האדם הוא בהשלמה כמו שאמר בסמוך כל שאין לו אשה אינו אדם והוא חסר ואין הצורה שהוא השלמות האדם ראויה למי שהוא חסר, ולכן כאשר אין לו אשה והוא חסר אין לו התורה שהיא משלמת האדם לגמרי.

מהר"ל

לכן הנראה בזה שבשמחת חתן וכלה יש ב' ענינים [א] מצוה בין אדם לחברו בן מצוה בין אדם למקום] שהרי בנשואי בת ת"ח לת"ח נבנה מקום של השראת השכינה בית מקדש מעט זכו שכינה ביניהם, וכן נבנה מקום של תורה כי השרוי בלא אשה שרוי בלא תורה, ורגיל אני לפרש כי מכיון ששרוי בלא אשה

שרוי בלא שמחה ותורה בשמחה היא דרגה אחרת מתורה בלא שמחה, אם כן צריכים לשמוח בשמחתו של הקב"ה שנתרבה השראת השכינה בישראל וכן גדלה התורה בישראל, ואולי יש לפרש את הנוסח שהשמחה במעונו היינו המעון הזה פירושו בית המקדש החדש שהחתן והכלה בונים ביתם כבית מקדשו של הקב"ה.

שרוי בלא חומה דכתיב [ירמיה לא כא] נקבה תסובב גבר, אשה מגינה על בעלה מן החטא ומלחמת יצר הרע, האויב הוא היצר הרע, והאשה היא חומת המגן הסובבת את בעלה, ששומרתהו מכמה מיני נזקים, שהנקבה תחזור אחר הזכר לבקשו שישאנה.

אמר בלא חומה כי האשה היא מקבלת הזכר וכל מקבל הוא כמו חומה כאשר מקבל הדבר שהוא בתוכו, ועוד כי על ידי האשה האדם הוא שלם ואינו חסר, והדבר שהוא שלם יש לו חוזק כמו חומה, ולכך זה כאשר אין לו אשה הוא חסר ודבר שהוא חסר אין לו חוזק ואין לו חומה שהוא בחוזק.

ואמר בלא חומה כי האשה היא בנין האדם דכתיב (בראשית ב') ויבן אלקים את הצלע לאשה וכל בנין יש לו חוזק, ולכך האשה היא כמו חומה לאיש אשר האיש הוא כמו צורה נחשב והמקבל הוא כמו חומה שמקבלת היושבים בה, וכל מקבל שומר את אשר הוא עומד בו, ולפיכך האשה נמי חומה שמקבל בתוכה, וזה שאמר הכתוב (ירמי' ל"א) נקבה תסובב גבר, וזהו ג"כ מה שאמר שהוא בלא חומה שהדבר שהיא שלם מצד שהיא שלם קשה בו השבירה, אבל אם יש בו שבירה אחת אחר בטול זה נמשך עוד בטול עד שהוא בטל לגמרי, ולכך האשה שהיא השלמה לאדם הוא כמו חומה לאיש והוא שומר אותו מן הרע שלא יגיע לו ועוד יש לפרש כי ידוע דבר זה בחכמה, כי האשה היא סובבת גבר והבן זה, ועיין זה במסכת נדה כי הדבר (שהוא) אשר לא יושלם אין שלום אליו והאיש יושלם באשה ולפיכך אם אין לו אשה אשר יושלם בה אין לו שלום ודבר זה מבואר.

חדושי אגדות מהר"ל יבמות סב:

רבא בר עולא אמר הוא שרוי בלא שלום, דכתיב [איוב ה כב] וידעת כי שלום אהלך ופקדת נוד ולא תחטא, במלה 'אהלך' הכוונה לאשה, כמו שנאמר [דברים ה כז] שובו לכם לאהליכם, ומפרש רבא בר עולא את הפסוק וידעת שלום בזמן שיהיה לך אהל היינו אשה, ותהא יודע ומובטח אשר השלום באהלך, בזמן שיש לך אהל ואין אהל אלא אשתו ותזכור ותשגיח במדורך כי כך תהיה ולא תחסר כל הצריך.

הבן איש חי [שנה ראשונה, פ' שופטים], כתב לבאר דבר זה עפ"י הפסוק [תהלים לח ד] 'אין שלום בעצמי מפני חטאתי', ש'שלום' הוא לשון שלימות, ובלא אשה יש לו חסרון, כי איש בלא אשה הוא פלג גופא, נמצא חסר חצי גוף.

ומה שאמר בלא שלום כי האיש הוא צריך אל האשה לכן כאשר אין לו אשה אין [לו שלום], וכאשר יש לו אשה יש לו שלום וכמו שאמרו ז"ל [קדושין ב:] בעל אבידה מחזיר על

אבידתו ולכן אין לו שלום.

לכין ששה דברים אלו כנגד ששה ברכות

יש לכין ששה דברים אלו כנגד ששה ברכות חתנים לבד ברכת היין. ברכה ראשונה היא ברכת שהכל ברא לכבודו ואם הוא בלא אשה אין בריאתו שלימה ואין יכול לברך כי חסר הוא מכל. בלא טובה, הוא כנגד ברכת יוצר האדם ולא נשלמה יצירתו עד אשר נעשה לו עזר וכמו שכתוב (בראשית ב') לא טוב כו'. בלא חומה הוא כנגד ברכת אשר יצר את האדם כו' והתקין לו ממנו בנין עדי עד כי לחומה היא לו להגן עליו מעבירה. בלא שמחה היא כנגד ברכת שוש תשיש כו' משמח ציון בבניה. בלא תורה. הוא כנגד ברכת שמח תשמח רעים

האהובים כשמחך יצריך בגן עדן מקדם וכמשא"ל (ב"ר ט"ז ה') ויניחו בגן עדן לעבדה ולשמרה לעבדה זו מצות עשה לשמרה זו מצות לא תעשה, כי תכלית השמחה הוא שמחת התורה והיא עזרתו ללמוד תורה בטהרה ובשמחת לב. בלא שלום כנגד ברכת אשר ברא אהבה ואחוה ושלום ורעות כי סוף כל הברכות הוא השלום, והיא הכלי המחזקת ברכה. קרן אורה, יבמות סב:

בגמרא [יבמות סג.] א"ר אלעזר כל אדם שאין לו אשה אינו אדם שנאמר זכר ונקבה בראם ויקרא את שמם אדם. ובעץ יוסף עפ"ד הגמרא [עירובין יח:] שהאדם נברא דו פרצופים, אדם הראשון נוצר בעל שתי צורות, בצורת זכר ובצורת נקבה, וכיון שהוא נברא בצלם אלקים ובדמותו כמו שנאמר בתורה 'נעשה אדם בצלמנו כדמותינו', לכן באו להשמיענו שרק כאשר ישנם איש ואשה ביחד אז הוא בצלם אלקים, ולא כאשר עדיין לא נשא אשה דאין להם שני צורות.

העיון יעקב מבאר הגמרא הנ"ל כל אדם שאין לו אשה אינו אדם, וכן וכל אדם שאין לו קרקע אינו 'אדם', שהאדם נקרא על שם האדמה אשר נברא משם ואף דיש לארץ כמה שמות 'ארץ' 'תבל' 'ארקא' נקרא הוא דוקא על שם ה'אדמה', כיון שאת לשון 'אדמה' מצינו במקרא תמיד לגבי מקום כזה שאינה מוציאה פירות אלא על ידי עבודת האדם, בחרישה וזריעה וכדכתיב 'ואדם אין לעבוד את האדמה', וכמו 'וקין היה עובד אדמה', ולכן נקרא האדם ע"ש האדמה כי אדם 'לעמל יולד' לעסוק בישובו של עולם, שהם שני דברים אלו, [א] ליישבו כפשוטו על ידי עבודת האדמה, [ב] לפרות ולרבות וזה נעשה על ידי האשה, ולכן 'כל שאין לו קרקע ואין לו אשה אינו קרוי אדם' כיון שלא עוסק הוא בישובו של עולם שמחמת עיסוקו בזה נקרא שמו 'אדם'.

מצות נישואין מוסיפה לאדם מעלות רוחניות רבות, כפי שכתוב

בגמרא [יבמות סב:] שלפני שהאדם מתחתן הרי הוא חסר שמחה, ברכה, חומה, אדם, שלום, תורה, וטובה, וסימנך 'שבח אשתו', כל אלה הן תוצאות העובדה שלפני שהאדם מתחתן נשמתו אינה שלימה, כל הטובות הללו כלולות בתוך המתנה הנפלאה שהשי"ת נותן לאדם כאשר הוא מזווג לו את בת זוגו.

מדבר קדמות נשים י"ג

